

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Gärry Keerdo

KUTSEÕPETAJA ERIALA LÕPETANUTE HINNANGUD OMA ETTEVALMISTUSELE
TÖÖTAMISEKS KAASAVA HARIDUSE KONTEKSTIS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremteadur Liina Malva

Tartu 2024

Kokkuvõte

Kutseõpetaja eriala lõpetanute hinnangud oma ettevalmistusele töötamiseks kaasava hariduse kontekstis. Õppekavad on loodud õpetajate ettevalmistamiseks suundumaks töömaailma. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kas Tartu Ülikooli kutseõpetajate õppekavas on haridusliku erivajadusega õppijat puudutavate ainete maht piisav HEV õppijate toetamiseks kutseõppes. Kvalitatiivse uurimuse käigus intervjueriti poolstruktureeritud intervjuude abil kokku viit kutseõpetaja õppekava läbinud ning kutsekoolis õpetajana töötavat kutseõpetajat. Andmete induktiivse sisuanalüüsi tulemustes selgus, et Tartu Ülikoolis kutseõpetaja õppekava läbinud kutseõpetajate arvates on õppekavas olevate hariduslike erivajadustega õppijat toetavate ainete maht on piisav, kuid nad tunnevad enim puudust haridusliku erivajadusega õppijat puudutavatest sisukatest ja praktilisi kogemusi sisaldavatest koolitustest.

Võtmesõnad: haridusliku erivajadusega õppija, kutseõpetaja, täiendkoolitused, kaasav haridus

Abstrakt

The evaluations of the graduates of the vocational teacher specialty on their preparation for working in the context of inclusive education. Curricula are designed to prepare teachers for the world of work. The aim of the bachelor's thesis was to investigate whether the volume of subjects concerning students with special educational needs in the vocational teacher's curriculum of the University of Tartu is sufficient to support SEN students in vocational education. In the research, a total of five vocational teachers who completed the vocational teacher curriculum and worked as a teacher in a vocational school were interviewed. The research results showed that, according to the vocational teachers who completed the vocational teacher curriculum of the University of Tartu, the amount of subjects supporting students with special educational needs in the curriculum is sufficient. However, in their own opinion, vocational teachers need more practical training during their studies.

Keywords: learner with special educational needs, vocational teacher, advanced trainings, inclusive education

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstrakt	2
Sissejuhatus	4
1. Kaasava hariduse rakendamine kutseõppes	5
2. Kutseõpetaja valmisolek töötamiseks erivajadustega õppijatega.....	7
2.1. Kutseõpetajate õppekavades sisalduv HEV temaatika osakaal Tartu Ülikoolis	8
3. Metoodika	10
3.1 Valim.....	10
3.2 Andmekogumine	10
3.3 Andmeanalüüs	11
4. Tulemused.....	11
5. Arutelu	15
Tänuõnad.....	17
Autorsuse kinnitus.....	17
Kasutatud kirjandus.....	18
Lisa 1. Tartu Ülikooli Kutseõpetaja õppekava sisalduvad erivajadustega õppijat käsitlevad ained	21
Lisa 2. Intervjuu kava.....	22
Lisa 3. Koodipuu.....	23

Sissejuhatus

Kutseõppes on õppija eesmärk omandada akadeemilised teadmised, teadmised, hoiakud, oskused ja kogemused ning sotsiaalne valmisolek ühiskonnaelus osalemiseks, töötamiseks ja elukestvaks õppeks. Haridusliku erivajadusega (HEV) õppija tasemeõpe kutseõppes on reguleeritud Haridus- ja Teadusministeeriumi määrusega „Haridusliku erivajadusega õpilase kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord“ (Haridusliku erivajadusega õpilase..., 2019). Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur on välja töötanud juhtpõhimõtted üldhariduskoolidele ja kutseõppeasutustele kaasamist toetava poliitika kaudu kaasavat hariduse edendamiseks. Juhendis on välja toodud põhimõtted, kuidas parendada kaasava hariduse kvaliteeti läbi õpetajate töö ja juhtimise toetamiseks kooli paremate tulemuste saavutamisel (Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur, *s.a.*).

Uuringus, mille viisid läbi Hardy ja Woodcock (2015), toodi välja, et erinevates poliitilistes kontekstides on probleemidele erinevaid lähenemisviise, ning kaasava hariduse tähendust mõistetakse riigiti erinevalt. Kanadas osalevad kutseõpetajad koos üldharidusõpetajatega kaasava hariduse temaatikat sisaldavatel kursustel ja see on kohustuslik läbida kõigil õpetajakoolitusel osalenutel. Saksamaal aga seevastu on professionaalse arengu täiendõppes osalemine vabatahtlik (Miesera & Gebhardt, 2018). Kaasava hariduse eesmärk on tagada õpilastele paindlikud tingimused kvaliteetse hariduse omandamiseks ja tööelus hakkama saamiseks, et olla osa meie ühiskonnast; õpetajatel peab olema ettevalmistus haridusliku erivajadusega õppija varajaseks märkamiseks ja oskused nende toetamiseks (Põhjamaade Ministrite Nõukogu ettekanded, *s.a.*). Eestis on Haridus- ja Teadusministeeriumi info põhjal HEV õppija võimalused kutsehariduse omandamiseks väga mitmekesised ja kutseharidust pakutakse erinevate baasteadmistega õppijatele (HTM, 2024).

Antud töös on välja toodud Tartu Ülikooli kutseõpetajate õppekavades õpetatavate õppeainete nimetused, mis on välja toodud lisa 1 võrdlevas tabelis. Õppekavas olevad ained valmistavad õpetaja ette hakkamasaamiseks HEV õppijatega (Tartu Ülikool, Kutseõpetaja õppekava, 2024).

Haridussilma portaali statistika andmetel puudus 2020. aastal 21,5 % kutseõppeasutuses töötavatest kutseõpetajatest õppijate toetamiseks vajalik pedagoogiline haridus, ning aastal 2023 oli see probleem vaid 14,9 % õpetajatel (Haridussilm, 2023).

Nii üldpedagoogiline kui ka HEV õppijatega seostuv spetsiifiline ettevalmistus on vajalikud kaasava hariduse rakendamisel ja õppijate toetamisel. Erialastest uuringutest

selgub, et ka koolijuhid peavad kaasava hariduse rakendamise aluseks mitmekülgseid pedagoogilisi teadmisi (Balti Uuringute Instituut, 2015).

Bakalaureusetöö esimeses peatükis tutvustatakse kaasava hariduse mõistet ja olulisemaid lähtekohti ning kaasava hariduse rakendamisest kutseõppes. Teises peatükis keskendutakse kutseõpetaja ettevalmistuse vajadusele töötamaks HEV õppijaga, ning tuuakse välja Tartu Ülikooli õppekavades olevad õppeained, mis toetavad erivajadustega õppijaga hakkamasaamist.

1. Kaasava hariduse rakendamine kutseõppes

Eestis on kaasava hariduse põhimõtte kindlaks määratud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2020). Kaasava hariduse idee on tagada kvaliteetne üldharidus, mis oleks võrdselt kättesaadav kõigile õpilastele olenemata nende rahvusest, majandusliku- ja sotsiaalsest taustast, hariduslikust erivajadusest või elukohast (Liba & Labi, 2018).

Kaasamise märksõnadeks on kohandamine, koostöö, võrdsed võimalused ja paindlikkus. Selle põhimõtte järgi peetakse oluliseks, et haridusliku erivajadusega õppijad veedaksid võimalikult palju aega haridusliku erivajadusega õppijatega, kohandamaks vastastikku sotsiaalsete oskuste kasutamist (Kõrgesaar, 2020). Kaasava meetodi rakendamist, kus kõik õppijad toetavad üksteist õpiülesannete täitmisel, nimetatakse koosõppimiseks (Kivirand *et al.*, 2020). Kaasava hariduse tähendus võib erineda nii riigiti kui ka ühe riigi eri tasanditel (Kivirand *et al.*, 2020). Näiteks Kanadas on sellel koolides suurem osakaal; ka kutsekoolides on sealne kaasav koolisüsteem rohkem välja kujunenud võrreldes Saksamaaga, kus toimuvad pidevad muutused kaasava hariduse rakendamiseks kutseõppetasandil. Kutseõppes töötavatel õpetajatel puuduvad kogemused erivajadustega õppijate õpetamiseks, kuna seal õpivad erivajadustega õppijad üldjuhul erikoolides (Miesera & Gebhardt, 2018). Saksamaa kutseharidussüsteemi sisenevad erivajadusega õppijad peavad läbima erinevaid protsesse, et saada võimalus töökohapõhiseks õppeks (Miesera & Gebhardt, 2018), kuid näiteks Indoneesias rakendatakse kutseharidust üldjuhul vaid õppijatele, kellel ei ole tegevuste läbiviimiseks erivajaduslikke takistusi (Jauhari, Irvan, & Sunarya, 2020).

Eestis on HEV õppijal võimalus kutset omandada kutseõppeasutustes. Erinevused on välja toodud tabelis 1. Kutseõppesse astumiseks on erinevaid võimalusi ja õppekavadesse on sisse viidud erinevaid iseseisva ja praktilise töö osakaalu arvestades. Kutseõpe võib toimuda ka töökohal, kus õppija läbib töökohapõhise õppe. Kutsekoolide õppekavades on loodud

võimalused põhihariduse lihtsustatud ja toimetulekuõppes omandanutele ning põhihariduseta inimestele (HTM, 2024). Kutseõppe valikus on Kutsekoja lehel välja toodud kaksteist erinevat kehtivat kutsestandardit, mis vastavad kvalifikatsioonile tase kaks (Kutsekoda, 2024).

Tabel 1. Kutsetasemete kirjeldus (Kutsekoda, 2024).

Tase	Haridusnõue	Praktilise õppe osakaal	Lõpetamisel saadav kvalifikatsioon
2	haridusnõue puudub	70%	kutsetunnistus
3	haridusnõue puudub	50%	kutsetunnistus
4 kutsekeskharidusõpe	põhikoolharidus	35%	kutsetunnistus keskhariduse tunnistus
4 esma- ja täiendõpe	põhikooliharidus	50%	kutsetunnistus koolilõpu tunnistus
5	keskharidus; 4 tase kutsetunnistus või vastavate kompetentside tõendamise vajadus	50%	kutsetunnistus kooli- või kursuselõpu tunnistus

Tabel 2 kirjeldab võrdlust viimase viie aasta statistikas, kus on välja toodud, et Eesti kutseharidussüsteemis on HEV õppijate arv tõusuteel. Eriti on märgata emotsionaal- ja käitumisraskuste ning püsivate õpiraskustega õppijate arvu tõusu. Viimase viie aastaga on emotsionaal- ja käitumisraskustega õpilaste tõus kutseõppeasutustes olnud 24,8 % (HTM, I. Jaggo, isiklik suhtlus, 10. aprill 2023).

Tabel 2. Päringu andmed (HTM, I. Jaggo, isiklik suhtlus, 10. aprill 2023).

Õppeaasta	Õpilaste arv kutsekoolides	Haridusliku erivajadusega õppija osakaal kutseõppes
2015/2016	24 000	3,8 %
2019/2020	24 017	6 %
2021/2022	25 862	7 %
2022/2023	25 469	9%

Kokkuvõtteks saab öelda, et kaasav haridus laiemalt puudutab kõigi õppijate kaasamist õppeprotsessi. See parandab sotsiaalseid oskusi ja annab ühiskonnale lisaväärtuse. Pakkudes erineva haridustasemega õppijatele kutseõppes osalemise võimalusi ning kasutades jõustavaid meetodeid saab tulemuseks õppija positiiv õpitulemus. Samuti on kaasava hariduse mõistel kogu maailmas erinevaid lähenemisi ja tõlgendusi. Eestis on HEV õpilastel võimalus valida individuaalsusest lähtudes endale sobiv kutseõppe õppekava.

2. Kutseõpetaja valmisolek töötamaks erivajadustega õppijatega

Kogu maailmas pööratakse järjest enam tähelepanu kutseõpetajate koolitamisele erivajadustega õppijate toetamiseks (Hardy & Woodcock, 2015). Eestis töötab käesoleva aasta seisuga 2150 kutseõpetajat, kellest 14,9 % puudub pedagoogiline haridus (Haridussilm, 2024), kuid samas tuleb Eestis lähtuda erivajadustega õppijatele kutseõpet pakkuvas Haridus- ja Teadusministri määrusest „Haridusliku erivajadusega õpilase kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord (2019)“. Antud määruse § 4 järgi on kool kohustatud tagama koolipersonali valmisoleku erivajadusega õppijaga töötamiseks ja võimaluse täiendkoolituste läbimiseks (Haridusliku erivajadusega õpilase..., 2019).

Kutseõppeasutuse seadus (2020) kohustab kutseõppeasutust tegema pidevat arendustööd pedagoogilises, meetodilises ja tehnoloogilises vallas. Balti Uuringute Instituudi poolt 2015. aastal läbi viidud uuringus selgus, et peaaegu kolmandik koolijuhte Eestis üldpedagoogilisi pädevusi peavad kaasaegse õpikäsituse läbiviimise aluseks. Kutseõppeasutuse seadus (2020) näeb ette, et õpetajatele peab olema tagatud vajalik väljaõpe. Portaali Haridussilm (2024) järgi on aga kutseõppes õpetavate kutseõpetajate haridustase väga erinev.

Kutseõpetajate teadmisi ja oskusi tööks erivajadustega õppijatega on uurinud Roon ja Malva oma 2020. aasta bakalaureusetöös, kus nad võrdlesid erineva ettevalmistusega kutseõpetajate hinnanguid enda teadmistele ja oskustele. 92% vastanutest oli kokkupuude erivajadustega õppijatega. Uurimusest selgus, et 86,7% vastanutest on arvamusel, et nende teadmised erivajadustega õpilaste *märkamiseks* on piisavad, kuid *teadmisi* erivajadusega õppija toetamiseks õppeprotsessis hinnati pigem ebapiisavaks. Samuti selgus uurimusest, et kutseõpetaja haridusega õpetaja oskused ja teadmised on kõrgemad kui nende õpetajatel, kellel puudus pedagoogiline haridus (Roon & Malva, 2020).

Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus tellis 2021. aastal analüüsi, et saada ülevaadet hetkeolukorrast haridusliku erivajadusega õppijatest kutseõppes. Praeguseks on valminud

esimese etapi kokkuvõtte ning sealt selgub, et erivajaduse väljaselgitamine on väga keeruline ja kutsekoolidel on jäänud selgusetuks, milline õpilane vajab lisatuge ja milline mitte.

Varajase märkamise vajadus on nende õpilaste toetamiseks vajalik, selleks on vaja kogunud ja koolitatud personali. Uuringu järgi tunnevad õpetajad puudust HEV õppija toetamiseks vajadust meetoditest ja praktilistest kogemustest. (Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, 2021)

Kaasava hariduse sisulisi koolitusprogramme analüüsidest tõstetakse esile, et koolitused koosnevad omavahel sidustamata suurtest üksikutest teoreetilistest kursustest, kuigi õpetajapraktika näeb ette teooriate rakendamist ja teemade omavahelist lõimimist (Poom-Valickis & Ulla, 2020). Kivirand jt (2020) toovad välja, et õpetajate vajadus kaasavas hariduses on eelkõige kompetentsi suurendamine kaasava hariduse elluviimises. Õpetajatele korraldatakse järjest enam täiendkoolitusi, mis toetavad õpetajate professionaalsuse tõusu haridusliku erivajaduste olemuse, kaasava hariduse sisu ja eesmärgi, koosõppe ning sotsiaalse kaasatuse erinevate aspektide kasutamisel (Kivirand *et al.*, 2020). Jauhari jt (2020) toovad välja, et kutseõppekavade tasakaalustatud teooria ja praktika kombinatsioon, mis on suunatud õpilaste tööks ettevalmistamisele, annab inimesele edasiseks võimaluse teha tööd rahuldavate tulemustega. Sealhulgas pööratakse tähelepanu ka erivajadustega õpilaste oskuste arendamisele selles, milleks neil on potentsiaali (Jauhari *et al.*, 2020). Õpetajate hinnangul on hea täiendkoolituse tunnusteks nii teoreetilised, kui praktilised osad, millest praktilise osa harjutamine peaks toimuma klassiruumis ning koolitusel osalenutel peaks olema võimalik analüüsida nii teoreetiliselt õpitut kui ka selle rakendamist (Balti Uuringute Instituut, 2015).

Kokkuvõtteks saab öelda, et õpetajate ettevalmistus hakkama saamiseks erivajadustega õppijatega kutseõppes vajab järjest rohkem tähelepanu. Statistika andmetel puudub 14,9 % kutseõpetajatel pedagoogiline haridus, toetamaks HEV õppijaid. Samas on HEV õppijate protsent aastast aastasse tõusnud, mis annab signaali, et kutseõpetajate kvaliteetsele täiendõppele tuleb suuremat tähelepanu pöörata. Kvaliteetne täiendkoolitus peaks sisaldama nii teooriat, kui ka praktilist osa koos vajaliku analüüsiga, et seda oleks võimalik klassiruumis tulemuslikult rakendada.

2.1 Kutseõpetajate õppekavades sisalduv HEV temaatika osakaal Tartu

Ülikoolis

Õpingute alusdokumendiks on õppekava, milles on kindlaks määratud õpinguid puudutavad õpiväljundid, õppekava nominaalkestvus ja maht, õppe läbimiseks vajalikud üldeesmärgid

jne (Tartu Ülikool. Õppekava statuut, 2020). Õpetajakoolituse õppekavad koostatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt välja antud määruse „Õpetajakoolituse raamnõuded“ alusel, kusjuures määruses on eraldi välja toodud kutseõpete õppes mõeldud kohustuslik erinevate ainete maht (Õpetajakoolituse raamnõuded, 2019).

2020. aastal viidi Tartu Ülikoolis kutseõpetaja õppekavas sisse muudatus. Kooli lõpetades esitada arenguportfoolio, mis annab ülevaate terve õpingu vältel omandatud teadmistest ning sisaldab kutsestandardis ette nähtud kohustuslike kompetentside tõendamist; lisaks sisaldab eneserefleksiooni õppija arengut läbi aastate. Kõik see on vajalik kutseõpetaja kutse saamiseks (Tartu Ülikool. Kutseõpetaja õppekava, 2020).

Tartu Ülikooli kutseõpetaja bakalaureuse õppekava lõpetanud õppijad saavad lõpetamisel kutseõpetaja tase 6 kutsetunnistuse. Kutseõpetaja õppekava sisaldavaid erivajadustega õppijat käsitlevaid ainete võrdlus on leitav lisa 1 (Tartu Ülikool, 2024).

Kokkuvõtteks saab öelda, et õppekavade koostamisel peetakse silmas kõiki olulisi faktoreid – raamnõuetest kutsestandardini. Raamnõuded määravad kutseõpetaja kompetentsid, mis tuleb tõendada kutsestandardist lähtuvalt. Kutseõpetaja kompetentside tõendamisele aitab kaasa Tartu Ülikoolis õpetatav aine „Kutseõpetaja arenguportfoolio“, mis õpetab tulevast õpetajat oma arengut kaardistama, ning analüüsima oma pädevusi kutseõpetajaks kujunemisel (Kutseõpetaja õppekava, 2020).

Õppekava uurides selgus, et pedagoogiliste ainete osakaal kutseõpetaja õppekavas on oluliselt suurem võrreldes HEV temaatikat käsitlevate ainetega. Kuigi õppekavaga võrreldes on HEV temaatikat sisaldavate ainete osakaal minimaalne, tuleb silmas pidada ka seda, et kõik kaasava hariduse temaatikat puudutavad ained ei pruugi sellega seonduvat nime kanda. Seega tuleks iga õppeaine õpiväljundit eraldi uurida.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida Tartu Ülikooli Kutseõpetaja õppekava lõpetanud ning erialal töötavate kutseõpetajate hinnanguid oma ettevalmistusele kaasava hariduse kontekstis. Eesmärgist lähtuvalt on püstitatud uurimisprobleem: kas Tartu Ülikooli kutseõpetajate õppekavas on HEV õppijat puudutavate ainete maht piisav HEV õppijate toetamiseks kutseõppes. Sellest lähtuvalt on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Kust pärinevad kutseõpetajate hinnanguil nende teadmised töötamiseks kaasava hariduse kontekstis?
2. Kuidas kirjeldavad TÜ kutseõpetaja õppekava lõpetanud kutseõpetajad oma ettevalmistust töötamiseks erivajadustega õppijatega?
3. Millistel kaasava haridusega seotud teemadel vajavad kutseõpetajad rohkem koolitusi?

3. Metoodika

Uurimistöö eesmärgist lähtuvalt valiti bakalaureusetöö uurimismeetodiks kvalitatiivne uurimus, sest see sobib intervjueeritavate endi arvamuste edastamiseks (Õunapuu, 2014).

3.1 Valim

Valimi moodustamisel kasutati eesmärgipärast mugavusvalimit, milles Õunapuu (2014) järgi lähtutakse eelkõige intervjueeritavate lihtsast kättesaadavusest. Selles meetodis valib uurija valimi enda poolt paika pandud kriteeriumitest lähtuvalt. Kokku kuulus valimisse viis kutseõpetajat. Esimeseks kriteeriumiks oli, et kõik uuritavad selles töös peavad olema kutseõpetajad, kes on sisse astunud Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekavale aastatel 2017 või 2018, ning läbinud kutseõpetaja õppekavas olevad õppeained. Teiseks kriteeriumiks oli, et uurimuses osalevad kutseõpetajad peavad hetkel töötama kutseõpetaja ametikohal. Uuritavate leidmiseks pöörduiti otse 2020. ja 2021. aastal Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekava lõpetanute poole. Kõiki uurimuses osalevaid kutseõpetajaid teavitati uurimuse eesmärkidest ja konfidentsiaalsuse tagamise põhimõtetest, kõik andsid nõusolekut uurimuses osalemiseks (sh intervjuude salvestamiseks ning andmete anonüümseks kasutamiseks). Intervjuudes osalenute taustaandmed on välja toodud tabelis 3 ning konfidentsiaalsuse huvides on uuritavate täisnimed asendatud puude nimetustega.

Tabel 3. Intervjuudes osalenute taustaandmed.

Uuritav	Vanuse vahemik	Tööstaaž HEV õppijatega kutsekoolis
Tamm	20-35	6
Lehis	36-50	6
Kadakas	36-50	9
Mänd	20-35	9
Kuusk	20-35	4

3.2 Andmekogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega. Intervjuu keskendub peamiselt kahele teemale: õpetajate ettevalmistus töötamaks erivajadustega õppijatega kutseõppes ja õpetajate vajadus kaasava haridusega seotud teadmiste täiendamiseks. Poolstruktureeritud intervjuu korral kasutatakse varem koostatud intervjuu kava, mis annab uurijale võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi, kui see peaks vajalikuks osutama; vajadusel saab teha muudatusi (Lepik *et al.*, 2014). Intervjuu kava (vt lisa 2) koostamisel lähtuti uurimistöö eesmärgist. Intervjuu kava saadeti intervjueeritavatele veebikeskkonda, et nad saaksid sellega enne

intervjuu toimumist tutvuda. Intervjuud viidi läbi Zoomi keskkonnas. Andmete kogumist alustati prooviintervjuuga, mis viidi läbi otsekontaktis ning salvestati mobiiltelefoniga. Prooviintervjuud läbi viies saadi teada intervjuude umbkaudne kestvuse aeg ning sai lisatud ka täiendavaid küsimusi intervjuu kavasse.

3.3 Andmeanalüüs

Andmeid analüüsid kasutati induktiivset sisuanalüüsi, kuna sarnaseid uurimusi on vähe läbi viidud ja sellepärast ei ole võimalik deduktiivset koodisüsteemi luua. Induktiivset sisuanalüüsi kasutades on eesmärgiks intervjuueeritavate maailma mõistmine ja nende arusaamade uurimine (Kalmus *et al.*, 2015).

Kõik intervjuud transkribeeriti sõna-sõnalt ning andmeanalüüsina meetodina kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi. Salvestatud helifailide transkribeerimisel kasutati Tallinna Tehnika Ülikooli Keeletehnoloogia labori veebipõhist kõnetuvastuse tarkvara (Alumäe *et al.*, 2019). Kõik failid saadi tagasi UTF-8 kodeeringus. Kõik intervjuud kuulati uuesti läbi ning täpsustati transkriptsioone. Kokku transkribeeriti 23 lehekülge teksti.

Kodeerimisega loodi tekstides esinevate tähenduslike tekstiosade põhjal koodid. Tulemuste esitamiseks kasutati iga uurimusküsimuse all koodipuud, kus koodid paigutati kategooriate alla (Kalmus *et al.*, 2015). Koodipuu (vt lisa 3) andmete usaldusväärsuse tagamiseks kaaskodeeris juhendaja ühe intervjuu. Saadud koode võrreldi ning leiti üksmeel koodide loomisel. Kategooriate loomisel arutasid töö autor ja juhendaja kõik kategooriad ja nende alla kuuluvad koodid läbi, et tagada sisuline täpsus. Näide ühe kategooria tekkimisest on toodud tabelis 4. Kui koodid olid loodud, jätkas töö autor edasist kodeerimist *MS Word* programmis. Kategooriad koos tsitaatidega intervjuudest esitatakse tulemuste peatükis. Kõige lühem intervjuu kestis 17,26 minutit ja kõige pikem 27,20 minutit. Transkriptsioonid vormistati *Times New Roman* kirjastiiliga, kirja suurus 12 punkti ning reavahes 1,5 punkti.

Tabel 4. Näide teise uurimusküsimuse kategooria moodustamisest.

Kategooriad	Koodid
Ebapiisav	Puudulik, kasin
	Kutseõpetajate vähene teadlikkus erivajadustest

4. Tulemused

Järgnevalt on esitatud töö uurimuse küsimused uurimisküsimuste järjestuses. Esmalt esitatakse uurimisküsimuse koodipuu ning tekst ilmestatakse vastajate tsitaatidega.

Tabel 5. Esimese uurimisküsimuse koodipuu.

1. Kust pärinevad kutseõpetajate hinnanguil nende teadmised töötamaks kaasava hariduse kontekstis?	
Kategooria	Koodid
Tartu Ülikooli õpingud	Õpingute ajast TÜ
Erialane kirjandus	Artiklid ja raamatud
Kolleegid	Kooli tugipersonal
Täiendavad erialakoolitused tööl	Sisekoolitus
	Väliskoolitus

Esimesele uurimisküsimusele antud vastuseid analüüsid kujunes välja neli kategooriat. Esimeseks kategooriaks kujunes, et algse ülevaate said kutseõpetajad õpingute jooksul Tartu Ülikoolis kutseõpetaja õppekava läbides. Kolm vastajat olid arvamusel, et teooriat sai piisavalt aga puudu jäi praktilistest näidetest.

Ühesõnaga, et ikkagi nagu andis sellise hästi tugeva põhja. (Kadakas)

Kaks intervjuueeritavat aga ei pidanud saanud teooriat piisavaks, et erivajadusega õppijaid koolis õpetada, ning sellest tulenevalt vajaksid nad lisatuge/lisateadmisi.

No tegelikult ma tunnen, et ei tunne selles teemas ennast üldse kindlalt...et noh on olemas mingid elementaarsed nimekirjad, mille põhjal võiks arvata, et õpilasel see on, aga tegelikult kuna kogemust absoluutselt ei ole, siis see võib viia eksiarvamusteni...(Lehis)

Teiseks kategooriaks kujunes välja eriala kirjanduse. Iseseisev teoreetiliste teadmiste omandamine lugemise teel, mida olid teinud kõik intervjuus osalevad kutseõpetajad. Intervjuust selgus, et intervjuueeritavate seas oli neid, kes olid lugenud mitmeid artikleid ja raamatuid erivajadustega õppijatega hakkama saamiseks, kuid oli ka neid, kes ei lugenud lisaks õpingute ajal kohustuslikku kirjandust, kuna ei pidanud seda vajalikuks. Ühe intervjuueeritava arvamusel ei tunne ta ennast selles teemas veel kindlalt ja sellest tulenevalt on vajadus antud teemat üle korrata.

Kolmandaks kategooriaks kujunes kolleegide abi. Ilmnes, et kolleegide panuse olulisus haridusliku erivajadusega õppija toetamisel ja nendelt saadavad soovitused on suuresti abiks HEV õppijaga hakkamasaamisel. Toodi välja, et kogenumad kolleegid nõustavad oma kogemustest lähtuvalt. Kõik intervjuus osalenud kutseõpetajad tõid välja ka koolides tegutsevad tugikeskused ja nende suure panuse erivajadustega õppija toetamisel kutsekoolides.

Aga sellest mõttes, et kui sul on ikkagi tulekahju, mida kustutada vaja, siis on kolleeg see kõige kindlam koht kuhu abisaamiseks pöördun. (Kuusk)

Neljandaks kategooriaks osutusid tööalased täiendkoolitused: nii sisekoolitused kui ka väliskoolitused.

Täiendkoolitused on selles mõttes alati sellised, mis toovad natuke nii öelda uusi teadmisi aga kolleegide puhul on ikka see, et saad ka igapäevaselt sellist tagasisidet. (Tamm)

Intervjuudest selgub, et kõik ei kasuta koolitusvõimalusi, mida pakutakse väljastpoolt. Oluline on koolitusel saadav praktiline kogemus.

Tabel 6. Teise uurimisküsimuse koodipuu.

2. Kuidas kirjeldavad TÜ kutseõpetaja õppekava lõpetanud kutseõpetajad oma ettevalmistust töötamiseks erivajadustega õppijatega?	
Kategooriad	Koodid
Ebapiisav	Puudulik, kasin
	Kutseõpetajate vähene teadlikkus erivajadustest
Piisav	Vähene info õpilaste taustast teeb töötamise keeruliseks
	Mõningased teadmised hariduslikust erivajadusest

Teise uurimisküsimuse analüüsi tulemusel kujunes välja kaks kategooriat. Esiteks, oma teadmisi peeti ebapiisavateks. Intervjueeritavad tundsid, et nende teadmised on kas kesised või puudulikud. Kaks intervjueeritavat tõid välja, et nende teadmised on ebapiisavad spetsiifilisemate hariduslike erivajadustega õpilaste toetamiseks mõeldud meetodite kasutamiseks ning vähene on ka teadlikkus erivajadustest.

Sest see kogemus, kus vaid teooriat õpitakse, ei ole minu hinnangul kuigi tõhus. Ettevalmistus jääb niimoodi nõrgaks, poolikuks. Seadused ja muu selline õpetavad küll õpilast suunama kuhu vaja, kuid reaalselt õpilast toetada saab vaid siis, kui erivajadustega õpilastega suhtlemisega ise rohkem kokku oled puutunud ja teadlikkus on tõusnud. Teemaga tuleb tuttav olla. (Lehis)

Teises kategoorias toodi välja piisavad teadmised tegemaks oma tööd. Näiteks tõi üks intervjueeritav välja, et kõige enesekindlamalt tunneb ta ennast andekatega töötades, kuna andekuse teemal on tal kõige parem ettevalmistus. Teine intervjuus osaleja pidas aga oma ettevalmistust väga heaks muukeelsete õpilastega töötamiseks, kuid samas on tal takistuseks üleüldine vähene taustainfo hariduslike erivajadustega õppijate kohta.

Kuna hästi konfidentsiaalne on see erivajaduse teema info...haridusliku erivajadusena tooksin välja muukeelse õppija, nendest on väga lihtne aru saada...(Kuusk)

Intervjuus osalejad tõid välja, et nende ettevalmistus teoorias võib olla tugev, aga kui õpilase taustainfot kutsekoolidele ei edastata ja see selgub alles esimestel nädalatel, siis on nad kohe raskustes, sest õpilastel on õpilüngad ja palju aega kulub nende täitmisele.

Või siis mõni õpilane, keda näiteks me ei tuvasta kohe vastuvõtul, et tal on mingi suurem erivajadused, et näiteks noh, et meil tihtipeale õpilased tulevad kuskilt maalt-maakoolidest, kus neil ongi väiksed klassid olnud, neil on seal harjunud, neil on kõik nii õelda viied. Aga meie näiteks nagu vastuvõtukomisjonis ei tea, et tal on mingi erivajadus on seal all. Et miks ta just nagu väikeklassis saab hakkama. Ja siis nad tulevad suurtesse klassidesse, neil on tihtipeale nagu raskusi seal hakkama saamisega. (Kuusk)

Tabel 7. Kolmanda uurimisküsimuse koodipuu.

3. Millistel kaasava haridusega seotud teemadel vajavad kutseõpetajad rohkem koolitusi?	
Kategooriad	Koodid
Praktika	Praktiline juhendamine spetsialisti poolt
	Õpetamise praktiseerimine
Teooria	Pikem õppimisperiood
	Kõik, mis on seotud kaasava hariduse teemaga
	Psühholoogia

Kolmanda uurimisküsimuse analüüsist selgus kaks kategooriat. Esimese kategooriana toodi välja, et oluline on praktika. Kaks intervjuueritavat tõid välja, et vajaksid praktilisi näiteid kindlasti õpilase toetamise jaoks, kellel esineb emotsionaal- ja käitumiskäitumus. Intervjuus toodi välja, et kui õpilane segab tundi ja õpetajal puudub kogemus antud erivajadusega hakkama saamiseks, siis kannatab kogu klassi õpimotivatsioon. Vastanuste arvates peaks koolitaja olema praktik ehk spetsialist, kes ilmestab õpitut teooriat eluliste näidetega. Samuti toodi välja, et HEV õppija õpetamist oleks vaja reaalset praktiseerida.

Kõige rohkem on meie kooli satuvad ikkagi vaimse tervise probleemidega, depressioon. (Kadakas)

Teiseks kategooriaks toodi välja koolitusvajadus kaasava hariduse teemadel, kuna kutseõpetajad ei saa siiski aru kaasava hariduse mõiste tähendusest. Seega vajaks see senisest rohkem tähelepanu. Üks intervjuueritav tõi välja, et on endale kaasava hariduse mõiste selgeks teinud ja tunneb ennast teemast rääkides kompetentsena; teine aga vastupidiselt peab kaasava hariduse mõistet arusaadavaks, aga ei näe, et kutsehariduses ollakse valmis selle teostamiseks.

Kui me tahame, kui me räägime kaasnevast haridusest, siis peaks kuidagi muutma, on need süsteemid ka paindlikumaks, mitte niimoodi, et me räägime, aga nagu seal on nagu nii suured käärid süsteemide vahel. (Kadakas)

Lisaks toodi välja, et kuigi kutseõpetajaks õppides läbiti õppeaine „Nõustamise alused“, vajaksid kutseõpetajad sellised psühholoogilisi teadmisi rohkem ja põhjalikumalt, sest vaimse tervise probleeme on kutseõppes õpilastel järjest enam.

6. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kas Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekavas on HEV õppijat puudutavate ainete maht piisav HEV õppijate toetamiseks kutseõppes. Järgnevalt arutletakse uurimistulemuste üle.

Esimese uurimisküsimuse analüüsimisel ilmnis, et intervjuus osalenud kutseõpetajad said oma esimesed teadmised kaasava hariduse meetoditega töötamiseks Tartu Ülikoolis kutseõpetaja õppekava läbides. Kaasava hariduse tähendusest aru saamine aga võib olla erinev (Kivirand *et al.*, 2020). Antud uurimusest selgus, et kuigi kutsekoolis õpetajana töötades on nad teadlikud kaasava hariduse mõistest ja kaasavad õpilasi õppetöösse erivajadusest olenemata, soovivad nad ennast täiendada just praktiliste oskuste osas. Kaasav haridus peab olema kõigile võrdselt kättesaadav, olenemata eripäradest (Liba & Labi, 2018).

Kutseõppeasutuse seadus (2020) näeb ette, et kutseõppeasutus peab tegema arendustööd pedagoogilises, metoodilises ja tehnoloogilises vallas. Kuid uurimusest selgus, et isegi kui esmaõppe läbinud kutseõpetajal on olemas vajalikud pedagoogilised ja erivajadust käsitlevate ainete alased teadmised, ei osata neid praktikakogemuse vähesuse tõttu rakendada. Samas tuuakse Balti Uuringute Instituudi (2015) poolt läbiviidud uuringus välja, et peaaegu kolmandik koolijuhte Eestis peavad kaasava haridusega hakkama saamiseks oluliseks üldpedagoogilisi pädevusi. Vajadus praktiliste koolituste järele selgub ka Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse (2021) tellitud analüüsist. Selle uurimuse tulemused kinnitasid, et kaasava hariduse alaste koolituste osas vajatakse eelkõige teooriat ja praktikat koos käsitlevaid sisukaid koolitusi. Kaasava hariduse alaseid koolitusi on analüüsinud Ploom-Valickis ja Ulla 2020. aastal, kus selgus samuti, et koolitused koosnevad omavahel sidustamata suuremahulisest üksikutest teoreetilistest kursustest.

Teise uurimisküsimuse analüüsimisel ilmnis, et olenemata sellest, et uurimuses osalenud kutseõpetajad on Tartu Ülikoolis kutseõpetaja õppekava läbides saanud tugeva teoreetilise põhja haridusliku erivajadusega õppijaga hakkama saamiseks, hindavad nad oma teadmisi puudulikuks ja kasinaks just harvemini esinevate erivajadustega õppijate õpetamiseks. Hardy ja Woodcock on oma 2015. aasta uurimuses välja toonud, et

kutseõpetajatele mõeldud koolitustele erivajadustega õppijatega hakkama saamiseks pööratakse järjest enam tähelepanu. Kutseõpetajaks saamise teeb keeruliseks ka see, et kutseõpetajad on üldjuhul erialaspetsialistid, kes peavad hakkama saama nii oma erialaste teadmiste edasiandmisega rakendades pedagoogilisi oskusi, kui ka pöörama tähelepanu kaasava hariduse loomimisele õppeprotsessis. HTM (2019) kohustab koole tagama kooli personali valmisoleku täiendkoolitustel osalemiseks, aga uurimuses osalenute sõnul jäävad teadmised erivajadustega õppijatega vajaka just vähese taustainfo puudumise tõttu. Viimase viie aastaga on emotsionaal- ja käitumisraskustega õpilaste arvu tõus kutseõppeasutustes märgatav, nagu ka õpiraskustega õppijate arvu tõus (HTM, I. Jaggo, isiklik suhtlus, 10. aprill 2023).

Uurimuses selgus, et kahel kutseõpetajal on piisavad teadmised ja ettevalmistus tegemaks oma tööd andekate õppijatega. Kolm uurimuses osalenud kutseõpetajat pidas oma ettevalmistust väga heaks muukeelsete õpilastega töötamiseks, kuid samas pidasid nad takistuseks üleüldist vähest taustainfo jagamist haridusliku erivajadustega õppijate kohta.

Kolmanda uurimisküsimuse tulemuste analüüsimisel ilmnis, et kutseõpetajate praktiliste koolituste vajadus kaasava hariduse teemal on oluline õpitud teooria rakendamiseks. Jauhari jt (2020) toovad välja, et teooria ja praktika tasakaalustamine kutseõppekavades annab selle rakendajale (tuleviku)oskuse oma õpetajatöö rahuldavaks tegemiseks. Antud uurimuses toodi välja, et koolitaja peaks olema praktik ehk spetsialist, kes ilmestab õpitud teooriat eluliste näidetega. Samuti toodi välja, et enne HEV õppija õpetamist oleks õppimise ajal vaja realselt praktiseerida. Uurimuse analüüsi toetab ka Balti Uuringute Instituudis 2015. aastal läbi viidud uuring, kus õpetajate hinnangul on hea täiendkoolituse tunnuseks just teoreetilised ja praktilised osad, millest praktiline osa viiakse läbi klassiruumis. Kaks intervjuueeritavat tõid välja, et vajaksid kindlasti praktilisi näiteid nende õpilaste toetamiseks, kellel esineb emotsionaal- ja käitumisraskusi. Uurimusest selgus, et koolitusvajadus on vajalik kaasava hariduse teemadel, kuna uurimuses osalenud kutseõpetajad mõistavad kaasava hariduse mõiste tähendust erinevalt. Üks uurimuses osaleja tõi välja, et on endale kaasava hariduse mõiste selgeks teinud ja tunneb ennast teemast rääkides kompetentsena; teine aga, vastupidiselt, peab kaasava hariduse mõistet arusaadavaks, aga ei näe, et kutsehariduses ollakse valmis selle teostamiseks.

Kuna bakalaureusetöö käigus tehtav uuring oli kvalitatiivne, siis ei saa antud uurimuse tulemusi üldistada. Küll aga saab antud uurimuse tulemusena väita, et Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekavas olevate HEV õppijaid puudutavate teoreetiliste ainete maht on piisav HEV õppijate toetamiseks kutseõppes, kuid vajatakse rohkem praktilisi koolitusi

täiendkoolitustena, kuna kutseõpetajatel on oluline kaasajastada oma teadmisi ja olla kaasatud HEV õppijaid puudutavate muutustesse. Käesolevas uuringus osalesid kutseõpetajad, kes on läbinud Tartu Ülikooli Kutseõpetaja õppekava ja töötavad kutseõpetajatena kutseõppeasutustes. Töö autorile teadaolevalt ei ole selliseid uurimusi varem läbi viidud. Edaspidi võiks uurida seda, millise hinnangu annavad kutseõpetajad õppekavas toimunud muudatustele.

Tänuõnad

Minu tänu läheb suure panuse eest oma juhendajale Liina Malvale, samuti lähevad minu tänuõnad ka minu perele ja Küllike Pihkvale, kes on mind töö valmimise ajal toetanud ja jõustanud. Tänan kõiki uuringus osalenud kutseõpetajaid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva bakalaureusetöö ise koostanud, teistele autoritele korrektselt viidanud ning välja toonud toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Alumäe, T., & Tilk, O., & Asadullah. (2019). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. arXiv preprint arXiv:1901.03601.
- Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus. Haridusliku erivajadusega õppija kutseõppes. <https://www.astangu.ee/sites/default/files/media/Kutserehabilitatsiooni%20teenuse%20odisaini%201.%20etapi%20kokkuv%C3%B5te.pdf>
- Balti Uuringute Instituut (2015). Uuring „Õpetajate täiendõppe vajadused“. *Uuringuaruanne* Külastatud aadressil <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/%C3%95petajate-t%C3%A4iendus%C3%B5ppe-vajadused-uuringuaruanne.pdf>.
- Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur „*Juhtpõhimõtted kaasava hariduse kvaliteedi arendamisel. Soovitused praktikutele*“. 2011 Külastatud aadressil https://www.eenet.org.uk/resources/docs/key-principles-ET.pdf?fbclid=IwAR3D9p4mqjcyHc6r44svSIkiqtB_TM4rwWz9yv7IXTKKX1AK0LDmAKXGA7I_
- Haridus- ja Teadusministeerium. Hariduslike erivajadustega õpilane. (2024) Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/kutse-ja-taiskasvanuharidus/kutseharidus/hariduslike-erivajadustega-opilane>
- Hardy, I., & Woodcock, S. (2015). *Inclusive Education Policies: Discourses of Difference, Diversity and Deficit. International Journal of Inclusive Education*, 19(2), 141–164.
- Haridus- ja Teadusministeerium, I. Jaggo (isiklik suhtlus, 10.aprill 2023). Päring.
- Haridusliku erivajadusega õpilase kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord (2019). Riigi teataja I, 08.01.2019, 8. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/108012019008>
- Haridussilm, (2024). Külastatud leht <https://www.haridussilm.ee>
- Haridus- ja Noorteamet, Kutsehariduse õppekavad. 2024 Külastatud aadressil <https://harno.ee/kutsehariduse-oppekavad>
- Jauhari, M. N., Irvan, M., & Sunarya, P. B. (2020, December). Vocational Education Services in Schools for Children with Special Needs. In *1st International Conference on Information Technology and Education (ICITE 2020)* (pp. 665-668). Atlantis Press. Külastatud aadressil [file:///C:/Users/garry/Downloads/125948705%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/garry/Downloads/125948705%20(1).pdf)
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi ja meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

- Kivirand, T., Leijen, Ä., Lepp, L., & Malva, L. (2020). Kaasava hariduse tähendus ja tõhusa rakendamise tegurid Eesti kontekstis: õpetajaid koolitavate või nõustavate spetsialistide vaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 8(1), 48-71. Külastatud aadressil <https://ojs.utlib.ee/index.php/EHA/article/view/eha.2020.8.1.03/version/11259/11454>
- Kutsekoda (2024). Kutseregister. Standardid. Külastatud aadressil <https://www.kutseregister.ee/et/standardid/>
- Kutseõppeasutuse seadus (2020). Riigi teataja I, RT I, 16.06.2020, 7. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020007?leiaKehtiv>.
- Kutseõpetaja õppekava. Tartu Ülikool. 2017/2018 Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2394/version/2017/details>
- Kutseõpetaja õppekava. Tartu Ülikool. 2018/2019 Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2394/version/2018/details>
- Kutseõpetaja õppekava. Tartu Ülikool. 2020/2021 Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2394/version/2020/details>
- Kutseõpetaja õppekava. Tartu Ülikool. 2021/2022 <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2394/version/2021/details>
- Kutseõpetaja õppekava. Tartu Ülikool. 2024 Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2394/details>
- Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitlemisele*. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi ja meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil https://en.tai.ee/images/Sotsiaaltoonr3_2018_Piret_Liba_Nele_Labi.pdf
- Liba, P., & Labi, N. (2018). Hariduslike erivajadustega laste toetamine: muudatused põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses. *Sotsiaaltöö*, 12(3), 38-42 Külastatud aadressil https://en.tai.ee/images/Sotsiaaltoonr3_2018_Piret_Liba_Nele_Labi.pdf
- Miesera, S., & Gebhardt, M. (2018). Inclusive vocational schools in Canada and Germany. A comparison of vocational pre-service teachers' attitudes, self-efficacy and experiences towards inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 33(5), 707-722.
- Poom-Valickis, K., & Ulla, T. (2020). *Kaasava hariduse rakendamist toetavate hoiakute kujundamine õpetajakoolituse esmaõppes*. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 8(1), 72-99.

- Põhikooli-ja gümnaasiumi seadus (2020). Riigi teataja I, 13.03.2019, 120. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020012?leiaKehtiv>.
- Põhjamaade Ministrite Nõukogu ettekanded, (s.a). K. Kukk. Kaasav Haridus. Külastatud aadressil https://www.norden.ee/images/heaolu/info/erivajadused/kai_kukk.pdf
- Roon, K., & Malva, K. *Kutseõppeasutuste õpetajate hinnangud enda teadmistele ja oskustele erivajadustega õppijate märkamiseks ja toetamiseks*. Bakalaureuse töö. Tartu Ülikooli. Külastatud aadressil <https://core.ac.uk/download/pdf/328849839.pdf>
- Statistikaamet. (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/haridus/kutseharidus>
- Tartu Ülikool. Õppekava statuut, (2023) Külastatud aadressil file:///C:/Users/garry/Downloads/kehtib_alates_26_05_2023_Oppekava_statuut.pdf
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf.

Lisa 1. Tartu Ülikooli Kutseõpetaja õppekava sisalduvad erivajadustega õppijat käsitlevad ained.

Sisseastumis aasta	Erivajadust sisaldavad ained õppekavas	Maht EAP
2017	Õppe kavandamine	6
	Õpetamine ja refleksioon	10
	Pedagoogiline praktikum	4
	Arengupsühholoogia rakendused kutseõppes	3
	Eripedagoogika alused	6
	Haridusõigus	3
2018	Õppe kavandamine	6
	Õpetamine ja refleksioon	10
	Pidev pedagoogiline praktika	6
	Kutsehariduse õiguslik raamistik	3
	Arengupsühholoogia rakendused kutseõppes	3
	Eripedagoogika alused	6
2020	Õppimist toetav õpetamine	6
	Kaasav haridus	3
	Õppimise alused	3
	Kutsehariduse õiguslik raamistik	3
	Pidev pedagoogiline praktika	6
	Arengupsühholoogia rakendused kutseõppes	3
	Eripedagoogika alused	6
	Õppekeskkond ja õppevara	2
2021	Kaasav haridus	3
	Õppimise alused	3
	Õppimist toetav õpetamine	6
	Pidev pedagoogiline praktika	6
	Kutsehariduse õiguslik raamistik	3
	Arengupsühholoogia rakendused kutseõppes	3
	Eripedagoogika alused	6
	Õppekeskkond ja õppevara	2

Lisa 2. Intervjuu kava

Taustaandmed

Vanusevahemik *20-35 *36-50 *51-65

Mis aastal alustasid Tartu Ülikoolis Kutseõpetaja õppekaval õppimist?

Kui kaua oled töötanud kutseõpetajana?

Kuidas selgitate kaasava hariduse termini tähendust. Mida see teie jaoks tähendab?

Milliste tava klassis õppivate erivajadustega õpilastega olete oma töös kokku puutunud?

Põhiosa

Kust pärinevad kutseõpetajate hinnanguil nende teadmised töötamiseks kaasava hariduse kontekstis?

1. Palun nimetage, kust olete saanud abi ja uut informatsiooni mitmekesise klassi ja erivajadustega õppijate õpetamiseks. (Kollegilt, ise lugenud, koolitused, tasemeõpe jne.-vajadusel)
2. Milline nimetatud teadmiste allikas on teie hinnangul olnud kõige sisukam ja kasulikum? Miks?

Kuidas kirjeldavad TÜ kutseõpetaja õppekava lõpetanud kutseõpetajad oma ettevalmistust töötamiseks erivajadustega õppijatega?

1. Missugused on teie hinnangul teie teadmised erinevatest hariduslikest erivajadustest?
2. Millise erivajadusega õpilast märkasite enda teadmiste põhjal koheselt, ilma eelneva taustainfota?
3. Millise HEV õppijate õpetamises tunnete ennast enesekindlalt ja miks?
4. Te läbisite Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekaval õppides aineid, mis sisaldasid ka teavet erivajadustega õpilaste toetamise kohta. Kas teil on meeles, millistest ainetest oli enim kasu praktiliseks õpetajatööks.

Lisa 3. Koodipuu

1. Kust pärinevad kutseõpetajate hinnanguil nende teadmised töötamaks kaasava hariduse kontekstis?	
Kategooriad	Koodid
Tartu Ülikooli õpingud	Õpingute ajast TÜ
Erialane kirjandus	Artiklid ja raamatud
Kolleegid	Kooli tugipersonal
Täiendavad erialakoolitused tööl	Sisekoolitus
	Väliskoolitus
2. Kuidas kirjeldavad TÜ kutseõpetaja õppekava lõpetanud kutseõpetajad oma ettevalmistust töötamaks erivajadustega õppijatega?	
Kategooriad	Koodid
Ebapiisav	Puudulik, kasin
	Kutseõpetajate vähene teadlikkus erivajadustest
Piisav	Vähene info õpilaste taustast teeb töötamise keeruliseks
	Mõningased teadmised hariduslikust erivajadusest
3. Millistel kaasava haridusega seotud teemadel vajavad kutseõpetajad rohkem koolitusi?	
Kategooriad	Koodid
Praktika	Praktiline juhendamine spetsialisti poolt
	Õpetamise praktiseerimine
Teooria	Pikem õppimisperiod
	Kõik, mis on seotud kaasava hariduse teemaga
	Psühholoogia

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Garry Keerdo

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose, „ Kutseõpetaja eriala lõpetanute hinnangud oma ettevalmistusele töötamiseks kaasava hariduse kontekstis“, mille juhendaja on Liina Malva reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Garry Keerdo

20.05.2024